

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 2

1 ● 2003

Rol voor Noord-

● Dwergganzen bij Burgervlotbrug.
Foto: Harm Niesen.

De graslanden achter de Hondsbossche zeewering zijn vanaf 1995 een vaste pleisterplaats van de sterk bedreigde Dwergganzen. Een interessant fenomeen, want nog geen tien jaar geleden was deze gans een bijzondere verschijning in ons land.

Rond 1965 waren de anserofielen zo bezorgd of de bij ons overwinterende wilde ganzen het konden bolwerken, dat ze een ganzendag organiseerden. Indien toen was voorspeld dat minder dan veertig jaar later ruim tienmaal zo veel ganzen in Nederland zouden komen overwinteren, dan had de zegsman ongetwijfeld op smalend getik op het voorhoofd kunnen rekenen! Maar toch is dat gebeurd. De in Europa en Noordoost-Siberië broedende ganzensoorten die overwinteren rond de Noordzee, ging het voor de wind. Alle soorten, behalve de Dwerggans.

Het broedgebied van de Dwerggans strekt zich uit vanaf Lapland oostwaarts tot Noordoost-Siberië, een enorm gebied. Desondanks omvat de wereldpopulatie tegenwoordig niet meer dan circa 25.000 individuen en slinkt deze nog steeds. Waarschijnlijk was in Nederland de Dwerggans altijd al zeldzaam, ook toen er nog veel waren, omdat de winterkwartieren zich niet in West-Europa bevonden. De in Lapland broedende vogels trokken in het najaar zuidoostwaarts, naar winterkwartieren die zich vanaf de kusten van de Zwarte Zee uitstrekten tot in China. Tot in de eerste helft van de

vorige eeuw gingen vanuit Scandinavië in voor- en najaar tienduizenden Dwergganzen naar de Zwarte Zee en vice versa. Vanaf omstreeks 1950 stortte de populatie in en rond 1980 broedden in Zweeds Lapland niet langer Dwergganzen en in Finland en Noorwegen nog slechts enkele. De jachtdruk tijdens de trek en in de winterkwartieren vormde de belangrijkste oorzaak.

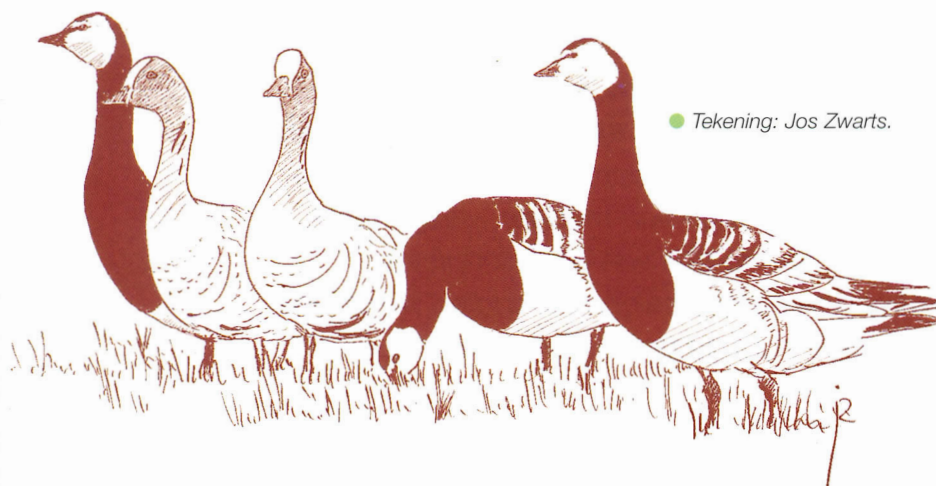
Het speet de Zweden bijzonder hun Fjällgans te moeten missen en daarom zochten ze naar een middel de soort als broedvogel te behouden. Het idee ontstond te pogen de trekroute te verleggen, van de onveilige kusten van de Zwarte Zee naar die van de Noordzee. Met gebruik van Brandganzen als 'fosterparents' gingen ze aan de slag. Brandganzen overwinteren in West-Europa, bij voorkeur in Nederland, óók de halfverwilderde exemplaren die broeden rond Stockholm, uit welk bestand de foster-parents werden gerecruteerd. Men liet de Brandganzen de dwergganseieren uitbroeden en vervolgens werden de beide oude vogels en de jongen naar Svaipa gebracht, een gebied in Lapland waar vóór de instorting van de populatie Dwergganzen broedden.

Dáár leerden de jonge Dwergganzen vliegen. In het najaar trokken ze inderdaad mee met de Brandganzen, die ze als hun ouders beschouwden. Zo kwamen ze in Nederland terecht. In het voorjaar keerden ze terug naar Zweden, de Brandganzen naar het zuiden en de Dwergganzen naar Lapland. Het adagium dat ganzen terugkeren naar de locaties waar ze voor het eerst vlogen, vormde voor de Zweden een belangrijk beleidsmotief bij de opzet van hun Dwerggansproject. Aan de toch al niet in Zweden thuishorende Brandganzen hadden ze in Lapland helemaal geen behoefte. Aan Dwergganzen des te meer. Initiatiefnemer en coördinator van het project was de in 2000 overleden Lambart von Essen, die op een

● Foto: Harm Niesen.

Holland bij Zweeds Dwerggansproject

● Tekening: Jos Zwarts.

in het najaar van 1981 in Hongarije gehouden ganzencongres de plannen naar buiten bracht. Enige scepsis was zijn deel, maar de Zweden zetten door. Begeleid door paartjes Brandganzen begonnen tot en met 1999 in Lapland ruim 300 Dwergganspullen aan het bestaan, alle voorzien van kleurringcodes. Vanaf begin jaren tachtig waren in Nederland in Brandgansgezelschappen gekleurringde Dwergganzen te zien. Om die Dwergganzen te traceren kwamen de Zweden 's winters naar Nederland. Een actief Zweeds-Nederlands Dwerggansnetwerkje ontstond. In 1986 kwamen in Lapland voor het eerst project-Dwergganzen tot broeden. Zeker in de eerste jaren rees soms twijfel of het project kans van slagen had. De verliezen waren aanzienlijk, met jaren zonder of nauwelijks aanwas. Tijdens strenge winters verlieten de vogels óók Zuidwest-Nederland, waarschijnlijk naar zuidelijker breedten, vanwaar hele families niet terugkeerden. De laatste jaren lijkt enig optimisme gerechtvaardigd. De aantallen nemen langzaam toe en hoewel nog steeds separate gekleurringde exemplaren te vinden zijn tussen Brandganzen, verschijnen er onafhankelijke gezelschappen op de vier thans

gefrequenteerde locaties. Met als (hopelijk voorlopig) hoogtepunt een groep van 40 individuen bij Anjum in Friesland in het najaar van 2002, na een voortreffelijk verlopen broedseizoen. Op de beide nazomerconcentratieplaatsen Hudiksvall en Sundsvall verschenen in juli/augustus 2002 in totaal 71 exemplaren, waarbij 21 juvenielen. Een ongeringd paartje had vijf jongen, welke familie zich bevond in het Anjumse gezelschap van 40 vogels. Hierbij waren nog maar enkele gekleurringde ganzen, zodat de veronderstelling gewettigd is dat bij het overgrote deel gaat om tweede en derde generatievogels, wellicht al vierde.

Duidelijk tekent zich af dat de projectganzen en hun nakomelingenschap in Nederland voorkeur vertonen voor enkele locaties. Allereerst zijn dat de Anjumer Kolken in Friesland, ten westen van de Lauwersmeer. Hier verschijnen de eerste exemplaren gewoonlijk rond 1 oktober. Deze vogels trekken later in het seizoen door naar de Hoeksche Waard, waar in het Oude Land van Strijen en de Korendijksche Slikken bij Goudswaard iedere winter Dwergganzen worden waargenomen. Sinds de winter van 1995-1996 komen ook jaarlijks

Dwergganzen naar de graslandgebieden bij Petten in Noord-Holland. Eind december 1997 bevonden zich daar niet minder dan 22 exemplaren. Bij dit contingent bevonden zich vogels die later op de Korendijksche Slikken de winter doorbrachten. Om begrijpelijke redenen toonden de Zweden zich altijd hevig geïnteresseerd in de status van de vier Nederlandse dwerggansterreinen. Toen in 2000 de ganzenjacht niet meer werd geopend, was er ook bij de Zweedse projectmensen opluchting!

De schrijver is zich er terdege van bewust dat argumenten te bedenken zijn tegen de Zweedse aanpak om de Dwerggans te behouden als broedvogel. Maar voorlopig lijkt de Zweedse opzet succes te hebben. Als enige. Noorwegen en Finland startten ook projecten, anders van opzet. Het overgrote deel van hun vogels komt om op weg naar of in Kazachstan.

Gerard L. Ouweneel
Lijster 17
3299 BT Maasdam
E-mail: ouweneel@introweb.nl

Literatuur

- ANONYMUS. 1997. In brief. World Birdwatch 19 (2): 5.
- BROUWER, R. & F. Cottaar. 1999. Overwinteringsgebied voor Dwergganzen. Graspieper 19 (1): 1-4.
- ESSEN, L. VON. 1982. An effort to reintroduce the Lesser Whitefronted Goose *Anser erythropus* into the Scandinavian mountains. *Aquila* 89: 103-105.
- WWF FINLAND. 1996. Lesser Whitefronted Goose expedition to the Kanin Peninsula. Report by Petteri Tolvanen. Helsinki.
- OUWENEEL, G.L. & E. VAN OMMEN. 2003. Lamme Lotta. In press.